

A FEGYELMI ELJÁRÁS JELENTŐSÉGE A FEGYVERES ERŐK KÖRÉBEN

Absztrakt

Rend és fegyelem. E két szó kapcsán rögtön a katonák juthatnak eszünkbe, hiszen ez a két szó meghatározza a mindennapjaikat, szolgálatban, s azon kívül. Ennek értelmében a katonákra vonatkozó rendelkezések mindenütt külön szabályozást nyernek, rendkívül specifikusak annak köszönhetően, hogy e területen különösen sok az érdekesség. Gondoljunk csak a katonai életviszonyokra, a katonai szolgálatra. Ezek mind szigorú és külön, emellett mégis rendkívül összetett szabályozást igényelnek. Az igazságszolgáltatás területén pedig már több évszázados hagyományai vannak a katonai büntetőeljárásnak, így emellett a katonai fegyelmi eljárásnak is, mely fokozatosan alkalmazkodott az újonnan megszülető szabályokhoz és a társadalmi elvárásokhoz.

Kulcsszavak: katona, fegyelem, fegyelmi eljárás, Hjt., parancsnok

„Mivel minden dolognak lelke a rend,
a hadban is, kiben egész haza java,
sok ezer lélek megmaradása áll, ez legszükségesebb.
Ezt a rendet teszik penig jó hadi tisztek s törvények.”

(Zrínyi Miklós: Tábori kis tracta)

BEVEZETÉS

Tanulmányomban a sajátos szankciós eljárások egyik fajtájáról a katonai fegyelmi eljárásról szeretnék egy átfogó képet festeni. Elsősorban meg kell említeni, hogy a katonák helyzete rendkívül specifikus, így szigorú és külön, emellett mégis rendkívül összetett szabályozás vonatkozik rájuk. Az igazságszolgáltatás területén már több évszázados hagyományai vannak a katonai büntetőeljárásnak, így emellett a katonai fegyelmi eljárásnak is, mely fokozatosan alkalmazkodott az újonnan megszülető szabályokhoz és társadalmi elvárásokhoz.

Cikkemben elsődlegesen a fegyelmi eljárást szeretném bemutatni, ehhez azonban elengedhetetlen az alapfogalmak tisztázása, és némi összehasonlítás a katonai büntetőeljárással, a bíróság elé állítás és a tárgyalás mellőzésének intézményével.

1. A FEGYELEMRŐL ÁLTALÁBAN

1.1. A fegyelem fogalma

Véleményem szerint a fegyelem fogalma együtt jár a katonai hivatással, szerves részét képi a katonai élet mindennapjainak. A fegyelem mind a feladatok ellátásában, mind a parancsok végrehajtásában szerepet vállal elősegítve ezzel a szolgálatot teljesítők jogkövető magatartását, és a fegyveres erők, illetve az egyes katonai szervezetek zökkenőmentes működését. A katonák viszonylatában azonban érdemes megjegyezni, hogy esetükben a jogok helyett inkább a kötelezettségek dominálnak, s ezért kell előtérbe helyeznünk a fegyelmet, mint a hierarchia és katonai magatartás alappillért.

A katonai fegyelem jogszabályokban, belső rendelkezésekben, illetve az előjárók által meghatározott követelmények, feladatok, amelyeket minden katonai szervezet és katona köteles teljesíteni és végrehajtani. Alapját a katonai élet- és a szolgálati viszonyok rendezettsége adja, melyhez szorosan kapcsolódik az önkéntes jogkövető magatartás, a honvédelem iránti kötelezettségvállalás, a személyes önérzet és a magas fokú szervezettség.¹ Ezek segítik elő a katona tudatában azt, hogy saját érdekeit alárendelje a haza érdekeinek és önuralommal viselje a hivatásával járó nehézségeket, megpróbáltatásokat erkölcsi példát mutatva ezzel nemcsak alárendeltjei, hanem a társadalom tagjai számára is.

¹ A Magyar Honvédség Szolgálati Szabályzatának kiadásáról szóló 24/2005. (VI. 30.) HM rendelet 29.1. (továbbiakban: 24/2005. HM (VI. 30) rendelet).

A Fegyelmi kézikönyv szavaival élve „a fegyelem az, amely sajátossága a hadseregnek, amely megkülönbözteti a katonai szervezet egészét és egyes tagjait is a társadalom más szektoraitól”. A katonai fegyelem alapvetően egy jogi kategória, ebből kifolyólag jogi kötelezettség, amely a katonát a szolgálati viszonya alapján minden körülmények között terheli.² Mindemellett fogalmazhatunk úgy is, hogy alárendelti engedelmisséget jelent. Ennek sajátossága abban rejlik, hogy a kikényszerítés eszköze szélesebb körű, és terjedelmük meghaladja bármely más fegyelemfajta követelményeit. Ennek értelmében a katonai fegyelem egy engedelmisségi kötelem, ugyanúgy mint például az általános állampolgársági fegyelem.³ Ugyanakkor tartalmában megegyezik a többi fegyelemfajtaival, hiszen itt is szükségszerű a munkamegosztás, a szervezés, az irányítás és az ellenőrzés. Az utolsó kettő esetében pedig már megjelenik az alá-fölérendeltség, az egyfajta függelmi viszony is, amely alapját a fegyelem képi. Ennek következtében mondhatjuk, hogy fegyelemsértés esetén mindig valamilyen konkrét szolgálati, függelmi-, vagy egyéb kötelesség megsértése valósul meg.⁴

1.2. Fegyelemsértés

Fegyelemsértésről olyan cselekvések, tettek esetén beszélünk, amikor a katona vagy a honvédségi közalkalmazott gondatlanul vagy szándékosan megsérti a szolgálat ellátásával, illetve a munka végzésével kapcsolatos normákat, szabályokat. Láthatjuk, hogy a fegyelemsértés elkövetői körébe a katona és a honvédségi közalkalmazott tartozik. E kettő megkülönböztetése azért is fontos, mert mindkét esetben más jogszabályok az irányadóak. A katonák esetében, így a fegyelmi eljárás tekintetében is a 2013. évi CCV. törvény (a honvédek jogállásáról, továbbiakban: Hjt.) alkalmazandó. Ezen a ponton azonban érdemes megjegyezni, hogy bár mind a katona, mind a rendőr büntetőjogi értelemben katonának minősül, a külön jogszabályok azonban eltérőek rájuk nézve, hiszen a rendőrök a 2015. évi LXII. törvény (a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról, továbbiakban Hszt.) hatálya alá tartoznak. E két törvény rendkívül sok azonos rendelkezéssel bír, ám számos ponton fellelhetőek a különböző és sajátos vonások is.

A közalkalmazottal szemben pedig természetesen az 1992. évi XXXIII. törvény (a közalkalmazottak jogállásáról, továbbiakban: Kjt.) illetve a 2012. évi I. törvény (a munka törvénykönyvről, továbbiakban: Mt.) szerint lehet eljárni.⁵ Bár az Mt. a fegyelmi felelősség fogalmát nem ismeri, a vonatkozó szabályokat azonban a „Jogkövetkezmények a munkavállaló vétkes kötelezettségszegésért” cím alatt tartalmazza.

A fegyelemsértés érdemi elbírálásakor elsősorban a cselekmény súlyosságát kell figyelembe vennünk, majd mérlegelnünk kell az elkövetés körülményeit, a katona magatartását, eredményeit. Ezeknek a körülményeknek a feltárásában segít a fegyelmi eljárás során becsatolt dics- és fenyítőlap, illetve az előjáró által elkészített jellemzés. A fegyelemsértés súlyosságát az alapján állapíthatjuk meg, hogy milyen mértékben sérti és veszélyezteti a katonai szervezet készenlétének fokozását, az alárendelték közötti kapcsolatokat, a szolgálati rendet és fegyelmet, és a közösségi szellemet,⁶ így ha a magatartás veszélyezteti a harckészültséget, akkor már bűncselekmény elkövetéséről kell beszélnünk. Természetesen itt is beszélhetünk súlyosító és enyhítő körülményekről, amelyek mérlegelésével eldönthető, hogy az elkövető számára mely fenyítés kiszabása vezet legjobban eredményre. Ennek értelmében enyhítő körülmény lehet az, ha az állomány tagja korábban példamutató magatartást tanúsított, a fegyelmi eljárás elrendelését megelőző két évben nem állt fenyítés hatálya alatt, a fegyelemsértést beismerte és megbánta, a fegyelemsértés következményeinek elhárításában részt vett, a fegyelemsértéssel okozott kárt megtérítette. Súlyosító körülményként áll fenn, ha a fegyelemsértés szándékos volt, a fegyelemsértést egy másik fenyítés hatálya alatti elkövetés, ha az állomány tagjával szemben a fegyelmi eljárás elrendelését megelőző két évben már szabtak ki fenyítést, a fegyelemsértést vezető szolgálatteljesítése során követte el, olyan fegyelemsértés elkövetése, amely megakadályozása más személyek vonatkozásában az elkövető feladata lett volna, a csoportos elkövetés, valamint az ittas vagy bódult állapotban való elkövetés.⁷

² HAUBER ERNŐ (szerk.): Fegyelmi kézikönyv, 2000, A Honvéd Vezérkar Jogi és Igazgatási Iroda Kiadványa, 3-14. o.

³ SZABÓ MIKLÓS: Engedelmisség és engedetlenség, in TAKÁCS PÉTER (szerk.): *Államelmélet. Előadások az államelmélet és az állambölcsélet köréből*, 1997, Bíbor Kiadó Miskolc, 282. o.

⁴ KARDOS SÁNDOR: *A magyar büntetőjog rövid története*, 2002, Lícium- Art K., Debrecen, 11. o.

⁵ SZABÓ JÓZSEF (szerk.): *Hadtudományi Lexikon A-L*, 1995, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 321. o.

⁶ 24/2005. (VI. 30.) HM rendelet 740-741. o.

⁷ 9/2013. (VIII. 12.) HM rendelet a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról (továbbiakban: 9/2013. (VIII. 12.) HM rendelet) 147. §.

2. KATONAI VÉTSÉG: BÜNTETŐ- VAGY FEGYELMI ELJÁRÁS? MIT MOND A BÜNTETŐELJÁRÁSRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY?⁸

2.1. Bevezető gondolatok

A katonai vétség, mint a bűncselekmény egyik fajtája alapvetően büntetőeljárás hatálya alá tartozik, azonban ha a büntetés célja fegyelmi fenytéssel is elérhető, akkor a katonai ügyész fegyelmi eljárásra utalja az ügyet.

A Be. a katonai büntetőeljárást, mint külön eljárást önálló fejezetben tárgyalja, amely jogi sajátossága egyik oldalról legtöbbször esetben az eltérő anyagi jog alkalmazása,⁹ másik oldalról pedig az elkövető speciális helyzete, hiszen már korábban említésre került, hogy a katonának az állampolgársági kötelezettségeken túlmenően meg kell felelnie a katonai eszmerendszer követelményeinek is és ezek együttes fennállása alkotja a katonai büntetőeljárás alkalmazhatóságának kereteit.¹⁰ Emellett a katonai fegyelem és függelme, a katonai centralizmus által előírt többletkötelezettségek és többletfelelősség is megkívánja az eljárás elkülönítését, habár ez az elkülönülés nem teljes, mivel az általános eljárásban érvényre jutó alapelvek itt is kötelezően alkalmazásra kerülnek.¹¹ Emellett pedig a katonai büntetőeljárás két, az általánostól eltérő és ki nem mondott „alapelv” miatt is került külön szabályozásra, ez pedig a fegyelemerősítés és a gyorsaság követelménye,¹² amely inkább hasznosság elvét erősíti, nem pedig a humanizmusét.¹³ Ez a két elvárás azonban csak egységes szervezeti rendben, a katonai életviszonyokról megfelelő ismeretekkel rendelkező szakemberek közreműködésével, eljárásával érvényesülhet.¹⁴

2.2. Bűncselekmény elbírálása fegyelmi eljárásban

A Be.-ben felvonultatott alanyok (bíró, ügyész) akkor alapvető szereplői a katonai büntetőeljárásnak, ha az elkövető büntetést vagy olyan vétséget követ el, ami nem utalható a fegyelmi jogkör gyakorlójának hatáskörébe. Ahogy már a fejezet elején említésre került, találkozhatunk olyan katonai vétségekkel is, amelyeket a Be. nem katonai büntetőeljárásra utal. Ilyenkor a katonai ügyész elutasítja a feljelentést, illetve megszünteti az eljárást, ha úgy ítéli meg, hogy a katonai vétség oly csekély súlyú, hogy a büntetés célja pusztán fegyelmi fenytéssel is célra vezet. Ebben az esetben a bíró csak kivételes alkalmakkor jelenik meg, a főszerep pedig a katonai ügyészé, az iratok megküldésével pedig az illetékes parancsnoké lesz. A katonai vétség elbírálása katonai büntetőeljárásban nemcsak azért emelendő ki, mert a büntetés alacsonyabb fokú,¹⁵ mint egy büntetőeljárásban, hanem azért is, mert ha az elkövető olyan kis súlyú bűncselekményt követ el, – amelyet nem lehet büntetlenül hagyni – a fegyelmi eljárásban a büntetés gyorsabban kiszabható, amely által sokkal célra vezetőbb, emellett pedig jelentős terhet vesz le a katonai tanácsok és a bíróság válláról, amely következtében a gyakorlat általában „elterelésnek”¹⁶ is nevezi.

Az iratok megküldése viszont nemcsak az ügyész részéről történhet, hiszen a nyomozó hatóság lehetőséget lát arra, hogy a bűncselekményt fegyelmi eljárásban bírálja el, nem járhat el önkényesen, hanem az iratok haladéktalan felterjesztésével értesítenie kell az illetékes katonai ügyészt a fegyelmi eljárás eshetőségéről, amiről az ügyész három napon belül határoz. Ha a gyanúsított vagy a védője a feljelentést elutasító vagy a nyomozást megszüntető határozat ellen panasszal élt, akkor a nyomozást el kell rendelni, illetve az eljárást folytatni kell, feltéve, ha ennek más oka nincs. Ilyenkor a gyanúsítottat határozatban értesíteni

⁸ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban: Be.).

⁹ HERKE CSONGOR – FENYVESI CSABA – TREMMEL FLÓRIÁN: Új magyar büntetőeljárás, 2008, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 592. o.

¹⁰ SZABÓ ATTILA: The application of certain punishments and their effect on the service relationship of professional soldiers, in KORINEK LÁSZLÓ – KÖHALMI LÁSZLÓ – HERKE CSONGOR (szerk.): *Emlékkönyv Ferencz Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára*, 2004, Pécsi Tudomány Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs, 242. o.

¹¹ HAUTZINGER ZOLTÁN: *A katonai büntetőjog rendszertana*, 2010, AndAnn Oktatási és Szolgáltató Kft., Pécs, 140. o.

¹² BÖGÖLY GYULA – HAUTZINGER ZOLTÁN: A katonai büntető kodifikáció tricentáriuma: Tudományos emlékülés az 1707. évi ónodi országgyűlésen elfogadott haditörvények háromszázadik évfordulója alkalmából, in *Jogtörténeti Szemle*, 2007/2. szám, 69. o.

¹³ CZIÁKY FERENC: *A magyar katonai büntető és fegyelmi jog ezeréves története*, 1924, Dunántúl Könyvkiadó és Nyomda Rt., Budapest, 7. o.

¹⁴ VENZL LÁSZLÓ: A katonai büntető igazságszolgáltatás aktuális kérdései in *Kriminalisztikai közlemény* 2001/59. szám, 8. o.

¹⁵ Bár a külön törvényben előírt szankciók alkalmazását a bűncselekmény nagyobb tárgyi súlyához kell igazítani. Ld.: SZABÓ ÉVA: A fegyelmi eljárásra visszaadás a katonai büntetőeljárásban mint büntethetőséget megszüntető speciális ok in *Belügyi Szemle*, 2012/4. szám, 73. o.

¹⁶ HERKE – FENYVESI – TREMMEL: *i. m.* 621. o.

kell. Abban az esetben, ha a fegyelmi jogkör gyakorlója jár el, a szolgálati viszonyt szabályozó külön törvények rendelkezései szerint járhat el, és az ott meghatározott fegyelmi fenytéseket szabhatja ki, majd az ezt tartalmazó határozatot az illetékes katonai ügyésznek is kézbesíteni kell.¹⁷

Láthattuk, hogy a katonai büntetőeljárással ellentétben a vezérfonalat az ügyész és fegyelmi jogkör gyakorlója viszi, a bíró szerepe meg sem jelenik. Ez azonban nem teljesen igaz, hiszen a megfenyített és védője a külön törvényben meghatározott panaszjogait kimerítve a jogerős fegyelmi döntést követő három napon belül a fegyelmi jogkör gyakorlójánál kérheti a fenytést kiszabó határozat vagy a parancs bírósági felülvizsgálatát. Ebben az esetben a fenytés addig nem hajtható végre, amíg a kérelmet felül nem vizsgálták. A fegyelmi jogkör gyakorlójának a kérelmet az iratokkal együtt egy napon belül fel kell terjesztenie az illetékes törvényszék katonai tanácsának. Ezen a ponton kapcsolódik be a bíróság és a bírói szerepkör. A felülvizsgálat során a bíróság egyesbíróként három napon belül, tárgyaláson, a megfenyített meghallgatása és az iratok alapján bírálja el, de szükség esetén bizonyításra is sor kerülhet. A bíróság a kérelmet végzésben bírálja el, és elutasítja, ha kizárt, elkésett vagy nem a jogosulttól származik. Ha nem kerül sor elutasításra, akkor a tárgyalás időpontjáról az érintett mellett a felszólalás, illetve az írásbeli nyilatkozat lehetősége végett a katonai ügyészt és a fegyelmi jogkör gyakorlóját is értesíteni kell. A bíró ezek után dönt a kérelem további sorsáról, így a határozatot vagy a parancsot helybenhagyja, ha a kérelem alaptalan, vagy csökkenti a fenytés mértékét, esetleg enyhébb fenytést alkalmaz, legvégső esetben pedig megsemmisíti a fenytést tartalmazó határozatot vagy parancsot, ha az ügy büntetőeljárás során történő elbírálása esetén felmentő vagy az eljárást megszüntető rendelkezést kellett volna hozni.¹⁸

2.3. A fegyelmi eljárás vs. büntetőeljárás bemutatása jogeseten keresztül

Az alábbi fejezetben – szűkítve a kört – a fegyelmi eljárás és a bíróság elé állítás összevetésére helyezném a hangsúlyt. A fegyelmi eljárás főbb momentumait, illetve a fegyelmi eljárás és a bíróság elé állítás közötti lényeges különbségeket, valamint az esetleges hasonlóságokat, azonosságokat egy általam kitalált jogeseten keresztül mutatnám be. Ehhez először a tényállás bemutatására, majd a fegyelmi eljárás főbb mozzanataira hívom fel a figyelmet.

Egy katona töltőállomás kezelői készenléti szolgálatot látott el egy bizonyos napon, amikor a szolgálatteljesítésre, illetve munkavégzésre képes állapotának ellenőrzésére céljából mintavétellel történő szűrővizsgálat során a hitelesített légalkohol szonda 0,24 mg/l értéket mért, valamint az ismétlés során újra ehhez az értékhez közelítő számot mutatott. Ekkor a katona elismerte, hogy előző este szeszes italt fogyasztott. Ez a cselekménye megvalósítja a Btk. 438. § (1) bekezdésének tényállását, azaz a kötelességszegés szolgálatban alapesetét. E szerint „*aki ör-, ügyeleti vagy egyéb készenléti szolgálatban - az adott szolgálatra vonatkozó szolgálati intézkedés rendelkezéseit megszegve - elalszik, vagy a szolgálat ideje alatt szeszes italt, illetve kábítószerrel vagy kábítószernek nem minősülő kábító hatású anyagot vagy szert fogyaszt, rendeltetési helyét elhagyja, vagy a szolgálat ellátására vonatkozó rendelkezést más módon súlyosan megszegi, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő*”.¹⁹ A tényállás során figyelembe kell vennünk a készenléti szolgálatban szófordulatot, ami ugyanis azt jelenti, hogy az illető nem a munkahelyén, hanem a lakásán adja a szolgálatot, ez tehát azt eredményezi, hogy nem biztos, hogy igénybe veszik a munkáját, csak ha olyan helyzet adódik, ami miatt feltétlenül szükséges megjelennie. Ez azonban akkor is maga után vonja a szolgálatban érvényes kötelezettségeket, így hiába „csak” készenléti szolgálat, a szeszes ital fogyasztása ekkor is szigorúan tilos.

Mivel katonai vétségről beszélünk, ezért fegyelmi eljárás keretein belül is elbírálható a cselekmény. Lássuk tehát a folyamatot! A légalkohol szondáztaítás után a vizsgálatot lefolytató személy jegyzőkönyvet vesz fel a történetekről, majd ezt jelenti az állományilletékes parancsnoknak, aki jelentést tesz az illetékes katonai ügyésznek. Az ügyész lefolytathatja, illetve utasíthatja a nyomozó hatóságot a nyomozás lefolytatására. Ám ez esetben az állományilletékes parancsnok kérheti, hogy utalják vissza az ügyet fegyelmi jogkörbe. Ha ezt a Nyomozó Főügyészség megengedi, akkor fegyelmi eljárás céljából megszünteti az ügyet és visszautalja azt a parancsnok hatáskörébe. Ekkortól következik a fegyelmi eljárás szabályai szerinti eljárás lefolytatása; a határozat meghozatala a fegyelmi eljárás elrendeléséről és az eljárás alá vont értesítése a meghallgatásról, amiről jegyzőkönyv is készül. Ezt követi az iratismertetés, majd a vizsgáló összefoglaló jelentést ad a parancsnoknak, aki ez után parancsnoki meghallgatást rendel el. Majd határozatban dönt a szankciókiszabásról. Jelen esetben enyhítő körülményként kell figyelembe venni, hogy az eljárás alá vont

¹⁷ Be. 485/A. §.

¹⁸ Be. 485/B. §.

¹⁹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban Btk.) 438. §.

elismerte és megbánta tettét. Ha az eljárás alá vont korábban példamutató magatartást tanúsított, valamint az elmúlt két évben nem állt fenyítés alatt, akkor ezeket további enyhítő körülményként kell számon tartani. Ám, ha a fegyelmi eljárást megelőző két évben fenyítésben részesült, vagy azt fenyítés hatálya alatt követte el, akkor ezek súlyosító körülményeknek minősülnek. E jogesetben azonban súlyosító körülmény nem merül fel, így a parancsnok a körülmények mérlegelése után meghozza a fenyítést kiszabó határozatot. A parancsnok által kiszabható fenyítések sorát a Hjt. határozza meg úgymint a feddést, megrovást, a szigorú megrovást, az alapilletmény csökkentését, a kötelező várakozási idő meghosszabbítását, a lefokozást és a szolgálati viszony megszüntetését. Jogesetünkben a parancsnok a katonát ezek közül (valószínűleg) szigorú megrovásban részesíti. Ekkor a fenyítettnek lehetősége van jogorvoslattal élni, ám ha lemond a fellebbezési jogáról, akkor ezt jegyzőkönyvbe kell foglalni. Az eljárás befejeztével a parancsnok tájékoztatja az illetékes Regionális Osztályt a fegyelmi eljárás lefolytatásáról és csatolja a fenyítést kiszabó határozatot.

Az eljárás lefolytatása után néhány mondat erejéig térjünk át a nyilvántartásra, az ügyek okmányozására. Ez azért is fontos, hogy az egyes katonák esetében áttekinthetőek legyenek a korábbi ügyek, vagy a már korábban enyhítő, illetve súlyosító körülmények között felsorolt két éven belüli magatartás. Ezáltal könnyen követhető, hogy az illető hányszor vétett, illetve hogy volt-e már eljárás vele szemben, ha igen, akkor mennyi. A fegyelmi ügyek okmányozása magában foglalja a parancsnok által adott elismeréseket, valamint a már kiszabott fenyítések nyilvántartását is. Ezeket az ún. dics- és fenyítőlapokon vezetik, amelyeket az egyes eljárások során be kell csatolni az iratokhoz. Ezekből a lapokból pontosan nyomon követhetőek a dicsérek és a fenyítések időpontjai, illetve az okok, amelyeket olyan részletességgel kell feltüntetni, hogy a tényállás egyértelműen megállapítható legyen.²⁰ Ezek mellett fontos megjegyezni, hogy a parancsnok, ha úgy gondolja, hogy a fegyelemsértés elbírálásakor fenyítés kiszabása helyett a figyelmeztetés intézménye is célra vezet, akkor az eljárást meg kell szüntetni. Ám, ha az elkövető csak figyelmeztetésben részesül, akkor annak nyilvántartása is csak a jogi osztályon történik, illetve annak egy példányát is átadják a figyelmeztetett személy részére. Ebből látható, hogy a figyelmeztetés nem kerül rá a dics- és fenyítőlapra szemben a kiszabott fenyítésekkel, hiszen ezt a jogi osztály mellett a személyügyi osztály is nyilvántartja.

Láthatjuk tehát, hogy a fegyelmi eljárás viszonylag egyszerűbb a büntetőeljárásnál, hiszen sokkal gyorsabban megszületik a döntés. Ezt a jogesetet látva térjünk át e kettő összehasonlítására.

Ha katonai vétséget bírálnak el büntetőeljárásban, akkor bár ritkán, de előfordulhat a bíróság elé állítás intézménye. Ez azért is ritka, mert a megszervezés sok időt, illetve gondosságot igényel gondolva itt arra, hogy van-e szabad bíró, ha van, akkor belefér-e az idejébe, ugyanis nagy a leterheltség. Mivel azonban a sorkatonaság idején demonstratív jelleggel ilyen tárgyalásokat folytattak le az alakulatoknál, annak valamely helyiségében, így érdemes néhány mondat erejéig ezt a formát is jellemezni. Ezen eljárás során teljesülnie kell a törvényben meghatározott feltételeknek, úgymint az ügy egyszerű megítélése, a bizonyítékok rendelkezésre állása és a terhelt beismerő vallomása.²¹ Fontos megjegyezni, hogy a bíróság elé állítás nem csak katonai vétség esetén alkalmazható, hanem bármilyen vétség, illetve büntett elkövetésekor feltéve, ha a büntett büntetési tétele nem haladja meg a nyolcvévi szabadságvesztést. Fegyelmi eljárás során a nyomozó hatóság a parancsnok, míg a büntetőeljárásban az ügyész, majd első fokon az eljáró hatóság fegyelmi eljárásban úgyszintén a parancsnok, büntetőeljárásban pedig a törvényszék katonai tanácsa jár el élén a katonai bíróval. Az időtartam tekintetében némi hasonlóságot tapasztalhatunk, hiszen mind a fegyelmi eljárás, mind a bíróság elé állítás esetén harminc nap áll rendelkezésre az ügy lefolytatására, ám a fegyelmi eljárás indokolt esetben további harminc nappal meghosszabbítható, ezzel szemben a bíróság elé állításnál a bíróság a tárgyalást egy alkalommal, legfeljebb nyolc napra elnapolhatja.²² Ennél a pontnál pedig el is érkeztünk a következő különbséghez, hiszen ahogy az előző mondatban említésre került, a büntetőeljárás során tárgyalásról, a fegyelmi eljárás során pedig, ha a parancsnok jár el, akkor fegyelmi meghallgatásról beszélünk. Ennek értelmében a tárgyaláson kötelező a védő részvétele, a meghallgatás során viszont csak opcionális tényező. Az eljárási cselekményen való részvétel kapcsán is különbségekbe ütközünk, hiszen egy egyszerű fegyelmi eljárás során az eljárás alá vont nem kap szolgálatmentességet, az idézésen azonban kötelező megjelennie, ezzel ellentétben a bíróság elé állítás során a kötelező megjelenés idejére szolgálatmentesség jár. Az eljárás befejeztével a fegyelmi eljárásban fenyítő határozat, míg a bíróság elé állításkor ítélet születik, így a szankció tekintetében a fenyítő határozat fenyítésről, az ítélet pedig büntetésről határoz. Ezen döntések ellen mindkét esetben fellebbezésnek van helye, viszont a fegyelmi eljárásban nyolc nap áll a fenyített rendelkezésére,²³ míg büntetőeljárásban csak akkor áll

²⁰ 24/2005. (VI. 30.) HM rendelet 770.2.

²¹ Be. 517. §.

²² Be. 523. §.

²³ Hjt. 182. §.

nyolc nap az illető rendelkezésére, ha az ítéletet kézbesítés útján közölték vele, ugyanis akivel az ítéletet kihirdetés útján közlik, az a fellebbezést nyomban, vagy a kihirdetéstől számított három napon belül jelentheti be.²⁴ Fegyelmi eljárás során a fellebbezés elbírálására az előjáró parancsnok jogosult, aki a másodfokú határozat egy példányát megküldi az elsőfokú határozatot és az eljárás alá vontnak.²⁵ A sérelmezett csak akkor fordulhat fegyelmi eljárás után a bírósághoz, ha fellebbezési jogát már kimerítette, illetve a fellebbezés elbírálására jogosult nem bírálta el időben az igényét.²⁶ Ezzel ellentétben katonai büntetőeljárás során másodfokon a Fővárosi Ítéltábla katonai tanácsa jár el.²⁷

A bíróság elé állítás mellett azonban érdemes megjegyezni egy másik eljárást, a tárgyalás mellőzését is, ami már gyakrabban fordul elő a gyakorlatban. Ez általában akkor kerül alkalmazásra, ha a parancsnok nem kérte vissza fegyelmi jogkörbe az eset elbírálását, hiszen az eljárás alá vonttal korábban már volt probléma, valamint a fegyelmi eljárások nem érték el a kívánt célt, célokat. A bíróság ezt többnyire elfogadja és szívesebben alkalmazza, hiszen itt az egyik leggyorsabb a döntéshozatal. Am ezen eljárási forma nem csak kifejezetten a katonai vétségek elbírálásának a sajátossága, hanem a katonai büntettek és a nem katonai bűncselekmények körébe tartozó egyéb vétségek és büntettek is. A tárgyalás mellőzése is felállít néhány törvényi feltételt, így csak akkor alkalmazható, ha a büntetés célja tárgyalás nélkül is elérhető, a vádlott a bűncselekményt beismerte, az ügy egyszerű megítélésű, valamint a törvény lehetővé teszi a szabadságvesztés felfüggesztését, a közérdekű munkát, a pénzbüntetést, a foglalkozástól eltiltást, a járművezetéstől eltiltást, a kitiltást, a sportrendezvények látogatásától való eltiltást, a kiutasítást, illetve az intézkedések közül a jóvátételi munkát, a próbára bocsátást. Katonák esetében a lefokozást és a szolgálati viszony megszüntetését is ebbe a csoportkörbe kell venni. A feltételek között szereplő szankciók, illetve a megrovással akkor alkalmazhatóak – amennyiben jelen esetben nem katonai vétségéről van szó –, ha a cselekmény öt évi szabadságvesztéssel nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény.²⁸

ÖSSZEGZÉS

Munkám a fegyelmi eljárás nagyobb szepteréről ad egy átfogó képet. Kutatásaim során számos érdekességgel találkoztam és egyre jobban körvonalazódott bennem a fegyelem megtartásának fontossága, hogy egy ország haderejének minden körülmények között meg kell őriznie a rendet, hiszen felmerül a kérdés, hogy ha a katonai szervezetben nem uralkodik szigorú rendezettség, akkor hogy várhatná el a társadalom a nemzetvédelmet. A külön szabályozásokon keresztül láthattuk, hogy a Magyar Honvédség egy zárt szervezetrendszer alkot, ahol elsősorban a kötelességtudat, a fegyelem, a tisztelet, a haza szeretete dominál. Ennek kiteljesedését segíti a fegyelmi eljárás és az ekkor alkalmazható fenytések.

Fegyelmi eljárás a fegyelemsértésen kívül csak katonai bűncselekmény, ezen belül pedig csak katonai vétség esetén folytatható le. Ezt az intézményt régen főleg a tömeghadseregeknél alkalmazták előszeretettel, hiszen a bagatell bűncselekményeket minél gyorsabb és hatékonyabb eljárásban próbálták rendezni. Véleményem szerint a jelenlegi szabályozás érthető, nyomon követhető és következetes ellentétben a rendszerváltás előtti rendelkezésekkel, amikor még ötévi szabadságvesztéssel fenyegetett büntetteket is el lehetett bírálni fegyelmi eljárásban. Ma már az egy mozzanatú, kissúlyú vétségek például elalvás, szeszes ital fogyasztása fegyelmi eljárásban való elbírálása nemcsak azért előnyös, mert gyors és költséghatékony, hanem azért is, mert amikor a parancsnok visszakéri a saját hatáskörébe az ügyet, akkor általában az eljárás alá vontat és annak személyi körülményeit jobban ismeri az ügyésznél, illetve ilyenkor sokszor már előre kikörvonalazódik a kiszabandó fenytés neme is. Továbbá a fegyelmi eljárással az eljárás alá vont nem válik büntetett előéletűvé, csak az alakulat nyilvántartásában jelenik meg, hogy vele szemben már folytattak le fegyelmi eljárást.

Kutatásaim során megfigyeltem, hogy a fegyelmi eljárásban vékony határvonal húzódik a vétkesség és vétlenség között. A Szolgálati Szabályzatból kitűnik, hogy az évek során a szigor némiképp lazult, ami feltehetően a felgyorsult társadalmi életnek is köszönhető, illetve annak, hogy korábban ez az erőteljes szigor könnyebben okot adott arra, hogy egyes katonák a személyes konfliktusait egy-egy fegyelmi eljárásban intéztessék el. Ilyen eset volt, például amikor a sapka nem centire pontosan állt az illető fején, s ezért előjárója fegyelmi eljárást kezdeményezett ellene. Természetesen a szigoroknak nagyobb szerepe volt a sorkatonaság

²⁴ Be. 325. §.

²⁵ Hjt. 185. §.

²⁶ Hjt. 186. §.

²⁷ Be. 471. §.

²⁸ Be. 544. §.

idejében is, hiszen javarészt képzetlen, néha esetleg tanulatlan személyek besorozására került sor, így ezen személyek nem feltétlenül voltak tisztában a kötelességükkel, vagy az őket érintő szabályozásokkal. E „tudatlanság” következtében a fegyelmi eljárások száma is megnőtt.

E megfigyelések után úgy gondolom és kijelenthetem, hogy a fegyelem a katonai szervezetrendszernek olyan alapköve, amely nélkül semmi sem működne és a katonai hivatás sem jutna érvényre, hiszen a katonák számára „a fegyelem hatékony és hasznos eszköz: segítségével azzá válhatnak, akivé lenni akarnak.”²⁹

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1.] BÖGÖLY GYULA – HAUTZINGER ZOLTÁN: A katonai büntető kodifikáció tricentáriuma: Tudományos emlékülés az 1707. évi ónodi országgyűlésen elfogadott haditörvények háromszázadik évfordulója alkalmából, in *Jogtörténeti Szemle*, 2007/2. szám.
- [2.] CZIÁKY FERENC: A magyar katonai büntető és fegyelmi jog ezeréves története, 1924, Dunántúl Könyvkiadó és Nyomda Rt., Budapest.
- [3.] HAUBER ERNŐ (szerk.): *Fegyelmi kézikönyv*, 2000, A Honvéd Vezérkar Jogi és Igazgatási Iroda Kiadványa.
- [4.] HAUTZINGER ZOLTÁN: *A katonai büntetőjog rendszertana*, 2010, AndAnn Oktatási és Szolgáltató Kft., Pécs.
- [5.] HERKE CSONGOR – FENYVESI CSABA – TREMMEL FLÓRIÁN: *Új magyar büntetőeljárás*, 2008, Dialóg Campus Kiadó, Pécs.
- [6.] KARDOS SÁNDOR: *A magyar büntetőjog rövid története*, 2002, Lícium- Art K., Debrecen.
- [7.] SZABÓ ATTILA: The application of certain punishments and their effect on the service relationship of professional soldiers, in KORINEK LÁSZLÓ – KÓHALMI LÁSZLÓ – HERKE CSONGOR (szerk.): *Emlékkönyv Ferencz Zoltán egyetemi adjunktus halálának 20. évfordulójára*, 2004, Pécsi Tudomány Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs.
- [8.] SZABÓ ÉVA: A fegyelmi eljárásra visszaadás a katonai büntetőeljárásban mint büntethetőséget megszüntető speciális ok in *Belügyi Szemle*, 2012/4. szám.
- [9.] SZABÓ JÓZSEF (szerk.): *Hadtudományi Lexikon A-L*, 1995, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest.
- [10.] SZABÓ MIKLÓS: Engedelmesség és engedetlenség in TAKÁCS PÉTER (szerk.): *Államelmélet. Előadások az államelmélet és az állambölcselet köréből*, 1997, Bíbor Kiadó, Miskolc.
- [11.] VENZL LÁSZLÓ: A katonai büntető igazságszolgáltatás aktuális kérdései in: *Kriminológiai közlemény* 2001/59. szám.

FELHASZNÁLT JOGFORRÁSOK

- [1.] A honvédek jogállásáról szóló 2013. évi CCV. törvény.
- [2.] A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény.
- [3.] A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény.
- [4.] A honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról szóló 9/2013. (VIII. 12.) HM rendelet.
- [5.] A Magyar Honvédség Szolgálati Szabályzatának kiadásáról szóló 24/2005. (VI. 30.) HM rendelet.

²⁹ John C. Maxwell